

TARIX DARSLARINI TASHKIL ETISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19191264>

*Farg'ona viloyat pedagogik mahorat markazi
Ijtimoiy-iqtisodiy fanlar metodikasi kafedrası o'qituvchisi:
Xoshimova Mohira Nabilonovna*

Annotatsiya

Mazkur maqolada umumta'lim maktablari va o'rta maxsus ta'lim muassasalarida tarix fanini o'qitishda qo'llanilayotgan zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion ta'lim texnologiyalari, interfaol metodlar hamda raqamli vositalarning ahamiyati yoritilgan. Maqola zamonaviy ta'lim talablari asosida tarix fanini o'qitishni takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: *tarix ta'limi, zamonaviy yondashuv, interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, raqamli ta'lim, tarixiy tafakkur, kompetensiyaviy yondashuv.*

Аннотация

В данной статье рассматриваются современные педагогические подходы, инновационные образовательные технологии, интерактивные методы и значение цифровых средств, применяемых в преподавании истории в общеобразовательных школах и учреждениях среднего специального образования. Статья направлена на совершенствование преподавания истории в соответствии с современными требованиями образования.

Ключевые слова: *историческое образование, современные подходы, интерактивные методы, инновационные технологии, цифровое образование, историческое мышление, компетентностный подход.*

Abstract

This article highlights modern pedagogical approaches, innovative educational technologies, interactive methods, and the importance of digital tools used in teaching history in general secondary schools and secondary specialized educational institutions. The article contributes to the improvement of history teaching in accordance with modern educational requirements.

Keywords: *history education, modern approaches, interactive methods, innovative technologies, digital education, historical thinking, competency-based approach.*

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlashuv davrida ta'lim tizimiga bo'lgan talablar tubdan o'zgarimoqda. Ayniqsa, tarix fanini o'qitishda an'anaviy ma'ruza va faktlarni yod oldirishga asoslangan usullar o'rnini o'quvchini faol subyektga aylantiruvchi zamonaviy yondashuvlar egallamoqda. Tarix fani nafaqat o'tmish voqealarini o'rganish, balki o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik, fuqarolik pozitsiyasi va tarixiy tafakkurni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlar, xususan, yangi avlod darsliklari, kompetensiyaviy yondashuv va raqamli ta'lim resurslarining joriy etilishi tarix darslarini

Ta'lim jarayonida integrativ yondashuv: nazariya va amaliyotasosida hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish

tashkil etishda yangi metodik yondashuvlarni talab etmoqda. Shu bois tarix fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy yondashuvlar — bu ta'lim jarayonini o'quvchining shaxsiy rivoji, mustaqil fikrlashi va hayotiy kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltirilgan pedagogik faoliyatdir. Tarix darslarida bunday yondashuvlar quyidagi asosiy tamoyillarga tayangan holda amalga oshiriladi:

- o'quvchi markazida ta'limni tashkil etish;
- nazariya va amaliyot uyg'unligi;
- fanlararo integratsiya;
- axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish;
- tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish.

Mazkur yondashuvlar tarixiy voqealarni chuqur tahlil qilish, sabab-oqibatlarini aniqlash va xulosalar chiqarishga imkon beradi.

Kompetensiyaviy yondashuv tarix ta'limining asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'quvchilarda quyidagi kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi:

- axborot bilan ishlash kompetensiyasi (manbalarni tahlil qilish, solishtirish);
- ijtimoiy-fuqarolik kompetensiyasi (tarixiy voqealarga fuqarolik nuqtai nazaridan baho berish);
- milliy va umummadaniy kompetensiya (milliy qadriyatlarini anglash);
- kommunikativ kompetensiya (bahs-munozaralarda ishtirok etish).

Tarix darslarida muammoli savollar, tarixiy hujjatlar bilan ishlash, loyiha faoliyati ushbu kompetensiyalarni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Interfaol metodlarning tarix darslaridagi o'rni

Interfaol metodlar tarix darslarining samaradorligini oshiruvchi muhim vosita hisoblanadi. Ular o'quvchilarning faolligini oshirib, bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Tarix darslarida keng qo'llaniladigan interfaol metodlarga quyidagilar kiradi:

- “Aqliy hujum”
- “Debat”
- “Rol o'ynash”
- “Klaster”
- “Insert”
- “Tarixiy sud”

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy etilishi tarix ta'limini yangi bosqichga olib chiqdi. Multimedia taqdimotlar, interaktiv xaritalar, virtual muzeylar va onlayn manbalar tarixiy voqealarni jonli tasavvur qilish imkonini beradi.

Raqamli texnologiyalar yordamida:

- tarixiy jarayonlarni vizual ko'rinishda tushuntirish;
- masofaviy ta'limni tashkil etish;
- mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlash mumkin.

Bu esa o'quvchilarning tarix faniga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Tarixiy shaxslarning nuqtai nazarini o'rganish tarixni yanada qiziqarli va o'rganuvchi uchun ahamiyatli qiladi. Bu, ayniqsa, o'quvchilarning tarixiy empatiyasi va tahlil qobiliyatlarini rivojlantirishda muhimdir.

2. Rolli o'yinlar va simulyatsiyalar

Ta'lim jarayonida integrativ yondashuv: nazariya va amaliyotasosida hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish

Rolli o'yinlar va simulyatsiyalar — bu o'yinlar va faoliyatlar bo'lib, unda ishtirokchilar ma'lum bir rolni yoki shaxsni o'z zimmlariga oladilar va o'sha rolga mos ravishda harakat qilishadi. Bu turdagi o'yinlar ko'pincha ta'lim, trening, yoki ko'ngilochar maqsadlarda qo'llaniladi.

Rolli o'yinlar (role-playing games, RPG) — bu o'yinlar, unda ishtirokchilar o'zlariga berilgan rollarni o'ynaydilar. Ular odatda fantastik yoki tarixiy kontekstda bo'lishi mumkin. Rolli o'yinlar quyidagi xususiyatlarga ega:

- Rolni o'ynash: Har bir ishtirokchi o'ziga berilgan rolni o'ynaydi, bu esa ularning xarakteri, maqsadlari va xususiyatlariga bog'liq.

Muammoli ta'lim tarix fanining mohiyatiga to'liq mos keladi. Tarixiy muammolarni qo'yish va ularni hal qilish orqali o'quvchilar sabab-oqibat bog'liqligini tushunib yetadilar. Bunday yondashuv o'quvchini passiv tinglovchidan faol tadqiqotchiga aylantiradi.

Muammoli savollar:

- “Agar bu voqea boshqacha yakunlanganida tarix qanday o'zgarardi?”
- “Mazkur islohotlarning uzoq muddatli oqibatlari qanday bo'lgan?”

kabi savollar orqali amalga oshiriladi.

Izlanishga asoslangan ta'lim (Inquiry-Based Learning yoki IBL) — bu o'quvchilarning faol ishtiroki va o'zining savollariga javob topishga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvdir. Shuningdek, ushbu yondashuv o'quv jarayonida o'quvchilarning mustaqil izlanish, savol berish, ma'lumotlarni tahlil qilish va yangi bilimlar yaratishga qaratilgan faoliyatni markaziy o'ringa qo'yadigan o'qitish usuli ham hisoblanadi. Ushbu metodika o'quvchilarga mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va bilimlarni tadqiq qilish ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Izlanishga asoslangan ta'limda o'qituvchi asosan yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi rolni o'ynaydi, o'quvchilar esa o'z savollari asosida bilim oladilar va muammolarni mustaqil ravishda yechadilar.

Learning) usulidan foydalanish imkoniyatlari

Tarix darslarida izlanishga asoslangan ta'lim (Inquiry-Based Learning) usulining asosiy bosqichlari o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, tahlil qilish, muammoli vaziyatlarni hal qilish va tarixiy voqealarni chuqur anglash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Quyida ushbu bosqichlar haqida batafsil ma'lumot, shuningdek, qiziqarli savollar va topshiriqlar keltirilgan.

. O'quvchilarda tarixiy savodxonlikni rivojlantirish ularni nafaqat bilimli, balki hozirgi zamon masalalarini anglab, ularni hal qilishga qodir shaxs sifatida shakllantiradi. Bu jarayon ularga tarixdan saboq olib, kelajakka to'g'ri qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Tarixiy savodxonlikni rivojlantirish orqali o'quvchilar o'zlarini jamiyatning faol va mas'uliyatli a'zolari sifatida ko'ra boshlaydi.

O'zbekiston tarixi darslarida turli yondashuvlar va zamonaviy metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va tarixni hayotiyroq tushunishiga erishish mumkin. Bu esa nafaqat tarixiy savodxonlikni, balki o'quvchilarning shaxsiy va fuqarolik ma'suliyatini ham rivojlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, tarix darslarini tashkil etishda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish ta'lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Interfaol metodlar, kompetensiyaviy yondashuv, raqamli texnologiyalar va muammoli ta'lim tarix fanini o'qitishni yanada samarali va mazmunli qiladi. Bu yondashuvlar o'quvchilarda tarixiy tafakkur, mustaqil fikrlash va fuqarolik ongini shakllantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy tarix o'qituvchisi doimo yangilikka intilishi va pedagogik mahoratini oshirib borishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev asarlari. – Toshkent.
3. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent, 2018.
4. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.